

YOUR
QUESTIONS
ANSWERED

प्रश्नांची यादी

तान्ही, रांगणारी आणि चालायला लागलेली मुलं (जन्म ते ३ वर्ष)

विकासाची लक्षण	2
सामाजिक वर्तणूक	9
भावंडांतील प्रतिस्पर्धा	11
आंगटा चोखणे	14
लहान मुलांची खेळणी	17

वर्तणूक

१. आम्ही जेव्हा आमच्या मुलाशी बोलतो तेव्हा तो प्रतिसाद का देत नाही? 19
२. मी माझ्या बंडखोर मुलीला कसे आवरु? 19
३. मी आपल्या मुलीच्या बोलण्याचं कौशल्य कसं वाढवू शकतो? 20
४. माझ्या लहान मुलीला सासूसासऱ्यांजवळ सोडताना मला अपराधीपणा जाणवतो, मी काय करू? 21
५. आम्ही आमच्या मुलाला दुसऱ्या संस्कृतीशी जुळवून घेण्यात कशी मदत करू शकतो? 21
६. मुलाच्या सतत रडण्याला मी कसं आवरु? 23
७. माझ्या मुलीची खालचा ओठ चावण्याची सवय मी कशी थांबवू? 24
८. माझा मुलगादेखील 'एकाग्रतेची कमतरता' या विकाराने ग्रस्त आहे का? 24
९. माझ्या मुलाला माझ्या सासूचा जास्त लळा का आहे? 25
१०. माझी मुलगी, ती स्वतः ओली होईपर्यंत लघवी का दाबून ठेवते? 26
११. माझ्या घटस्फोटानंतर मी माझ्या मुलीची काळजी कशी घेऊ? 26
१२. आमच्या मुलाला आम्ही धीट कसे बनवू शकतो? 27
१३. दुसऱ्या मुलांबरोबर माझा मुलगा हिंसक पद्धतीने का वागतो? 28
१४. माझा मुलगा सतत किंचळत आणि रडत का असतो? 28

१५. माझा मुलगा इतरांबरोबर आपल्या वस्तू वाटत का नाही? 29

कटकट करून खाणारे

१६. मी माझ्या मुलीला सर्व खायला कसे लावू? 30
 १७. माझ्या मुलाने शेजाऱ्यांकडून उपाहार मागणे योग्य आहे का? 31
 १८. माझ्या अनुपस्थितीत माझ्या मुलीने खाणे बंद का केले? 32

शाळेसंबंधी समस्या

१९. माझी मुलगी शाळेत चुपचाप का राहते? 33
 २०. मुलाला क्लेशमध्ये भरती केल्यास त्याचा मानसिक विकास मंदावेल का? 34
 २१ ११ महिन्याच्या मुलाला शिशुक्लबमध्ये भरती करणं योग्य आहे का? 35
 २२. माझ्या मुलीला शिकविण्याकरता मी जास्त वेळ कसा काढू? 36
 २३. डे केअर सेंटर्स मुलांच्या विकासाला प्रभावित करतात का? 37

निद्रेसंबंधी समस्या

२४. मी माझ्या मुलाला वेगळं झोपवू शकतो का? 38
 २५. माझ्या मुलीला झोपी जायला एवढा वेळ का लागतो? 39
 २६. माझी मुलगी घराच्या बाहेर असताना नीट झोपत का नाही? 39
 २७. जर लहान मुलांनी आपल्या आईवडीलांना लैंगिक क्रिया करताना पाहिलं तर त्यांच्यावर काही वाईट प्रभाव पडेल का? 40

शाळेत जाण्याच्यापूर्वीची मुलं (३ ते ५ वर्ष)

विकासाची चिन्हे - शाळेत जाण्याच्यापूर्वीची मुलं (३ ते ५ वर्ष)	42
भीतीशी सामना	44
स्वभावातील चिडचिडेपणा	47
लैंगिक शिक्षण	50
खाण्यासाठी कुरकुर करणारी मुले	53
वाणी दोष	56
तोतरेपणा व त्यावरील उपाय	57

हट्टी मुले

२८. माझी भाची बारीकसारीक गोष्टींसाठी रडत का राहते? 60
 २९. आपल्या त-हेवाईकपणाने वागणाऱ्या मुलीला कसे सांभाळू? 61
 ३०. आपल्या मुलाच्या दुर्व्यवहाराचा सामना कसा करू? 63
 ३१. मी माझ्या अत्यंत हळव्या मुलीबरोबर कसे वागू? 63

३२. माझा मुलगा जेव्हा आपले म्हणणे दुसऱ्याला पटवून देण्यात अयशस्वी होतो तेव्हा इतर मुलांना का चावतो? 64
३३. अत्यंत जास्त मागण्या करणाऱ्या आपल्या अविचारी मुलाला मी कसे सांभाळू? 65
३४. माझा मुलीची अल्प एकाग्रतेची समस्या मी कशी सोडवू? 66
३५. आमच्या अत्यंत खोडकर मुलीला आम्ही कसे आवरू? 66
३६. आपल्या मत्सरी व आक्रमक मुलीला मी कसे सांभाळू? 67

वर्तणूक

३७. मुलीची नखे कुरतडण्याची सवय कशी घालवू? 68

शाळेसंबंधी समस्या

३८. प्री-स्कूल स्तरावर अभ्यासाचा ताण पडल्याने मुलाच्या आरोग्यावर परिणाम होतो का? 70
३९. शाळेत जाण्याची इच्छाच नसलेल्या मुलीशी कसे वागू? 70
४०. कोणत्या वयात मुलांनी लिहायला सुरवात करावी? 71
४१. माझा मुलगा शाळेत हजेरीला उत्तर का देत नाही? 72
४२. माझा मुलगा व्यवस्थितपणे लिहू शकत नाही. मी काय करू? 72
४३. माझी मुलगी खूप हुषार आहे पण शाळेत बोलत नाही, काय करू? 73
४४. माझी मुलगी आपल्या वर्गातल्या मित्रमैत्रिणींशी मिळून मिसळून का रहात नाही? 75
४५. माझ्या मुलाने अभ्याकडे लक्ष देणे बंद का केले? 75

कटकट करत खाणारे

४६. माझ्या मुलाला खाण्यात आनंद वाटत नाही. मी काय करू? 77
४७. माझी मुलगी खायला खूप वेळ का लावतो? 77

पालन पोषण

४८. मी एक नोकरी करणारी आई आहे आणि माझं मूलं माझं सांगणं ऐकत नाही. मी काय करू? 79
४९. आपल्या वडीलांबद्दल विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मी आपल्या मुलाला कशी देऊ? 80
५०. माझ्या ५ वर्षांच्या मुलाला सू-सू-शी बदल ज्ञान का नाही? 81
५१. एकट्या पालकाच्या रुपात मी आपल्या मुलाचे उचित पालन पोषण कसे करू शकेन? 82
५२. दोन्ही पालक नोकरी करणारे असल्यास मुलाच्या पालनपोषणावर प्रभाव पडतो का? 82
५३. माझ्या मुलीला शिस्त लावण्याकरता मी काय करू? 83
५४. आम्ही दोघे मुलाच्यासमोर भांडत असतो, ज्याच्यामुळे आमचा मुलगा आम्हाला भ्यायला लागला आहे. आम्ही काय करायला पाहिजे? 84
५५. माझी सावत्र मुलगी तिच्या आईचा तिरस्कार का करते? 84
५६. मी आपल्या मुलाला खोटं बोलण्यापासून कसे थांबवू? 85

वाणी दोष

५७. माझी मुलगी नेहेमी तोतरे बोलत राहिल का? 87

लैंगिक शिक्षण

५८. माझा मुलगा गुप्तांगाविषयी का विचारत रहातो? 88

५९. मी आपल्या मुलाला दुसऱ्यांच्या वक्षाना स्पर्श करण्यापासून कसे रोखू? 89

विविध

६०. माझ्या मुलीला मुलगी म्हणवून घेणं का नापसंत आहे? 90

६१. मी कामावर जायला निघाले की माझी मुलगी दुःखी होऊन जाते. मी तिचा कसा सांभाळ करू? 91

६२. माझी मुलगी एकुलती एक अपत्य आहे हे सत्य मुलीच्या गळी कसे उतरवून देऊ? 92

६३. माझा मुलगा अयोग्य वागणूक दर्शवितो आहे की हा केवळ एक खेळ आहे? 93

६४. मुलाची आई कामावर गेली असताना मुलाच्या रडण्याला कसा आवर घालावा? 94

६५. मुलाला अदृश्य मित्र असणं हे नैसर्गिक समजता येईल का? 94

६६. पाहुणे आल्यानंतर माझा मुलगा खूप उत्तेजित का होतो? 95

६७. माझ्या मुलाला बालशोषणापासून वाचविण्याकरता मी काय करू? 96

६८. माझी मुलगी स्वतःशीच बोलते पण तिला दुसऱ्यांजवळ आपले विचार व्यक्त करता येत नाही असे का? 97

६९. माझ्या मुलीला भयमुक्त करण्याकरता मी तिची कशी मदत करू शकते? 98

७०. माझ्या नातीने तिच्या पाळलेल्या पक्ष्याला गळा दाबून मारून टाकले, आम्ही काय करावे? 99

७१. माझ्या मुलाला एकच प्रकारचा खेळ खेळण्याची जिद्द का आहे? 100

६ ते ९ वर्ष वयाची मुले

मुलांना शिस्त लावणं	102
सुरक्षितते संबंधी सूचना	105
लैंगिक शोषण	107
शाळेसंबंधी समस्या	109

शाळेसंबंधी समस्या

७२. माझा मुलगा मंदबुद्धी (स्लो लर्नर) आहे का? 112

७३. मी माझ्या मुलाला पुस्तके वाचनाची सवय कशी लावू? 113

७४. माझी मुलगी एकटी का राहू इच्छिते? तसेच शाळेत जायला नकार का देते? 113

७५. माझ्या मुलाला चित्रकलेची जास्त आवड असण्याचा वाईट परिणाम त्याच्या शिक्षणावर होऊ शकतो का? 114

७६. अभ्यासाकडे लक्ष न देणाऱ्या माझ्या मुलाला मी कसे सुधारू? 115

७७. अभ्यासाकडे लक्ष न देणाऱ्या माझ्या मुलीला कसे सुधारू? 116
७८. माझ्या मुलीवर शाळेत ढ असल्याचा शिक्का का बसला आहे? 117
७९. माझ्या मुलाला स्वतःचे हस्ताक्षर चांगले नाही याचे वाईट वाटते. मी काय करू? 118
८०. मी आपल्या मुलाला उजवा हात वापरण्याची सक्ती करावी का? 119
८१. अभ्यासाच्या बाबतीत टाळाटाळ करणाऱ्या माझ्या मुलीला कसे सांभाळू? 119
८२. माझे पती शिक्षणाला महत्त्व का देत नाहीत? 120

मुलांना शिस्त लावणे

८३. माझा मुलगा माझ्या सहवासात असतानाच राग का दर्शवतो? 122
८४. 'माझ्यावर कोणीच प्रेम करत नाही' ही माझ्या मुलीची समजूत मी कशी दूर करू? 123
८५. घराबाहेर असताना अगदी नीट वागते पण घरात अगदी त्याच्या उलट वागते, अशा माझ्या मुलीला मी कसे सांभाळू? 124
८६. माझी मुलगी सकाळी शाळेत जाण्यासाठी उठायला फार वेळ लावते. मी काय करू? 125
८७. माझा मुलगा खेळात प्रवीण व्हावा यासाठी मी कशा तऱ्हेने मदत करू? 125
८८. आम्ही आपल्या मुलाची उपेक्षा तर करत नाही ना? 126
८९. माझ्या मुलीचे लक्ष सारखे विचलित का होते? 127
९०. माझ्या मुलात लक्ष केंद्रित करण्याची क्षमता कमी असल्याचे काय कारण असू शकेल? 128
९१. तार स्वरांत बोलणाऱ्या माझ्या बडबड्या मुलाला मी कसे सांभाळू? 129
९२. माझ्या गर्ल फ्रेंडची मुले माझा स्वीकार कसा करतील? 130
९३. अशांत (रेस्टलेस) व आपल्यातच मग्न राहणाऱ्या (ऑबसेसिव्ह) माझ्या मुलाला मी कसे सांभाळू? 131
९४. प्रत्येक काम स्वतःच्या मर्जीनुसार करू इच्छिणाऱ्या माझ्या मुलाला मी कसे सांभाळू? 132

लैंगिक शिक्षण

९५. लहान मुलांमध्ये लैंगिक गोष्टींबद्दल जिज्ञासा असणे सामान्य गोष्ट आहे का? 133
९६. मुलाची लैंगिक विषयासंबंधीची जिज्ञासा कशी पूर्ण करू? 133
९७. माझ्या मुलीने आम्हाला संभोग करताना पाहिले. आता आम्ही काय करावे? 134
९८. मी माझ्या मुलाला लैंगिक संबंधाबद्दल कसे सांगू? 135

भीतीची भावना

९९. माझ्या मुलाच्या मनातली भीती मी कशी घालवू? 136

१० ते १३ वर्ष वयाची मुले

मुलांचा लाजाळूपणा	138
घटस्फोट आणि संबंधविच्छेद या दरम्यान मदत	140
टेलिव्हिजन बघण्यासंबंधी समस्या	143

शाळेसंबंधी समस्या

१००. अभ्यासात रस नसलेल्या हट्टी मुलाचे पालनपोषण कसे करावे? 146
१०१. माझी मुलगी तिच्या वयाला योग्य इयत्तेत आहे का? 147
१०२. मी नेमका परीक्षेच्या वेळी सर्व विसरून का जातो? 147
१०३. अभ्यासात कमजोर असलेला माझा मुलगा ग्रॅज्युएट होईल का? 148
१०४. मुलांचा खेळ बंद करून त्यांना सतत अभ्यास करायला लावणे योग्य आहे का? 149
१०५. माझी मुलगी शिक्षणाचा भार सहन करू शकेल का? 149
१०६. मी माझ्या मुलाची वाचनासंबंधीची समस्या कशी सोडवू? 150
१०७. माझा मुलगा त्याला येत असलेल्या प्रश्नांची उत्तरे देखील का लिहू शकत नाही? 151

मुलांना शिस्त लावणे

१०८. स्वच्छतेच्या बाबतीत वेपर्वा असणाऱ्या माझ्या मुलांना मी कसे सांभाळू? 152
१०९. मी आपल्या १० वर्षांच्या मुलाची खोटे बोलण्याची सवय कशी सोडवू? 153
११०. आम्ही श्रीमंत नाही या गोष्टीची आमच्या मुलीला लाज वाटते, कृपया आम्हाला मदत करा? 154
१११. आपल्या सावत्र मुलाची चोरी करण्याची सवय मी कशी सोडवू? 155
११२. माझ्या मुलीच्या आयुष्यातील पित्याची उणीव मी दूर कशी करू? 156
११३. कमी परिपक्वता असलेल्या माझ्या मुलाला मी कसे सांभाळू? 157
११४. आपल्या मुलीला नव्या परिस्थितीशी जुळवून घेण्यास मी कसे प्रेरित करू? 157
११५. आम्हा पती-पत्नी मधल्या मतभेदाचा परिणाम आमच्या मुलीवर होत आहे का? 158
११६. माझ्या मुलावर प्रत्येक कामासाठी जबरदस्ती करावी लागते, मी काय करू? 158
११७. मी आपल्या मुलीला वडील माणसांचा आदर करणे कसे शिकवू? 159
११८. माझ्या मुलाला तो कोणत्याही बाबतीत कमी नाही हे कसे समजवू? 160
११९. माझा मुलगा काळा असल्यामुळे इतर मुले त्याला चिडवतात. मी काय करू? 161
१२०. खेळताना आरडाओरडा करणाऱ्या व शिव्या देणाऱ्या माझ्या मुलाला मी कसे सुधारू? 162
१२१. एकदा माझ्या मुलीला घसा बंद झाला होता. आता ती खायला घाबरते. आम्ही काय करावे? 162

लैंगिक शिक्षण

१२२. इंटरनेटवर अश्लील साईट बघण्यापासून मुलाला कसे रोखू? 164

विविध

१२३. मुलगा आपल्या आईवडिलांपेक्षा काका-काकूवर जास्त प्रेम का करतो? 165

किशोरावस्था

शाळेसंबंधी समस्या

१२४. माझ्या भाच्याला मी शिक्षणाचे महत्त्व कसे समजावून सांगू? 168
१२५. आपल्या मुलाला उच्च शिक्षणात सफलता मिळावी म्हणून मी काय करू? 169
१२६. मला परिक्षेची भीती वाटते. मी काय करू? 169
१२७. माझ्या मुलीला सिनेमे व अभिनेत्यांमध्ये अत्यधिक रस असल्याचा विपरीत परिणाम तिच्या शिक्षणावर होऊ शकेल का? 170
१२८. अभ्यासावर लक्ष केंद्रित करण्याची माझी क्षमता मी कशी वाढवू? 170
१२९. माझा मुलगा शाळेत अपशब्द का बोलतो? 171

वर्तणूक/सवयी

१३०. माझ्या मुलीची नेटवर चॅट करण्याची सवय सोडवण्यात मी कशी मदत करू? 172
१३१. माझा मुलगा आपल्या बहिणीला आपला शत्रू का समजतो? 173
१३२. मी माझ्या आईवडीलांकडून केल्या जाणाऱ्या तुलनेला कसे तोंड देऊ? 174
१३३. माझ्या किशोरवयीन मुलाला आपले केस उपटण्याची सवय आहे. मी काय करू? 175
१३४. माझ्या किशोरवयीन मुलाला मित्र बनविण्यात मी कशा तऱ्हेने मदत करू? 175
१३५. माझ्या मुलीचा एक बॉयफ्रेंड आहे. अशा वेळी मी काय केले पाहिजे? 176

पुरवणी

- I. वाणी दोष 178
- II. शिक्षणासंबंधी समस्या 186
- III. टेलिव्हिजन बघण्यासंबंधी समस्या 186
- IV. किशोरावस्थेतील आरोग्य 190
- V. परिक्षेचा सामना करणे 194
- VI. संदर्भ 203